

“अथ नभस्य इव त्रिदशायुधम् कनकपिङ्गतडिङ्गुणसं-
युतम्” रघुः ।

त्रिदशारि इतः । असुरे शब्दरत्ना० ।

त्रिदशालय पु० इतः । १ स्वर्गे अमरः । २ सुमेरुपर्वते हलायु०

त्रिदशावास पु० इतः । १ स्वर्गे हला० । २ सुमेरुपर्वते च ।

त्रिदशाहार इतः । अमृतं सुधायां हलायु०

त्रिदशेश्वर पु० इतः । १ इन्द्रे २ दुर्गायां स्त्री डीप् । “सु-
राह्वास्त्रिदशा देवा नन्दिनी दुन्दुभिर्मता । तेषाञ्च न-
न्दिनी नन्दी ईशत्वात् त्रिदशेश्वरी” देवीपु० ४५ अ० ।

त्रिदिनस्यृश्रु पु० त्रिदिनं स्यृश्रुति स्यृश्रु-किन् । १ त्रिहस्यर्शे
क्षयाहे अवमदिनभेदे यथा “तिय्यन्तद्वयमेको दिनवारः
स्यृश्रुति यत्र तद्भवत्यवमदिनम् । त्रिदिनस्यृक् दिनत्रय-
स्यर्शनादङ्गः” इति ज्यो० त० । अयनशब्दे ४३१ पृ०
तदानयनादि दृश्यम् । अस्य किञ्चनत्वात् भलि पदान्ते
च कुत्वम् ।

त्रिदिव पु० त्रयो ब्रह्मादयो दीव्यन्त्यत्र घञर्थे आधारे क,
त्रिधा सत्त्वादिभेदेन दीव्यन्ति प्रकाशन्तेऽतु द्वि-क वा
तृतीया द्यौः वृत्तिविषये संख्याशब्दस्य पूरणार्थत्वात्
पृषो० । लोकात् पुंस्त्वम् । १ स्वर्गे, अमरः २ आकाशे,
हेमच० । ३ नभसि ४ सुखे न० शब्दार्थचि० । ५ नदीभेदे
स्त्री भेदि० । “न हीष्टमस्य त्रिदिवेऽपि भूपतेः” । “त्रि-
दिवस्त्रेऽपि निस्तृहोऽभवत्” । “देवादिनाम त्रिदिवेऽपि
यस्य” रघुः । “अमूँ किल त्वं त्रिदिवाद्वातरः” माघः ।

त्रिदिवाधीश पु० इतः । १ इन्द्रे हेम० । १ देवमात्रे च । त्रि-
दिवेश्वरादयोऽप्यत्र ।

त्रिदिवेश पु० इतः । १ देवे अमरः ।

त्रिदिवोद्भवा स्त्री त्रिदिव उद्भवो यस्याः । १ स्यूलैलायां
राजनि० । २ गङ्गायाञ्च । ३ स्वर्गभवमात्रे त्रि० ।

त्रिदिवीकस पु० त्रिदिव औको यस्य । १ देवे अमरः । “यस्या-
स्येन सदाञ्जनि हव्यानि त्रिदिवीकसः” मनुः पृषो०
त्रिदिवीकसोऽपि तत्रार्थे ।

त्रिदृश पु० तिस्रः दृशोऽस्य त्रीणि भूतादीनि पश्यति वा
दृश-कर्त्तरि क्तिप् वा । १ त्रिनयने शिवे हेमच० ।

त्रिदोष न० त्रयाणां दोषाणां वातपित्तकफजानां समाहारः ।
१ वातपित्तकफजदोषत्रये त्रयो दोषाहेतुत्वेन यत्र ।
२ त्रिदोषजे रोगभेदे त्रिदोषजशब्दे दृश्यम् ।

त्रिदोषज त्रि० त्रिदोषात् जायते जन-ङ । दोषत्रयजाते
वातादिसन्निपातजे रोगभेदे “चिरञ्चरे वातकफोत्थये

वा त्रिदे षजे वा दृशमूलमिन्द्रः । किराततिकादिगणः
प्रयोज्यः शुद्धार्थिने वा त्रिदृताविमिन्द्रः” चक्रद० । अस्य
पूर्वरूपं “सर्वलिङ्गसमवायः” भावप्र० । ज्वरशब्दे दृश्यम् ।

त्रिधन्वन् पु० सुधन्वनः पुत्रभेदे “सुधन्वनः सुतश्चासीत् त्रि-
धन्वा रिपुमर्दनः । राज्ञस्त्रिधन्वर्णश्चासीद्विद्वान्स्त्रय्यारुणः
सुतः” हरिवं० १२ अ० ।

त्रिधा अव्य० त्रि+प्रकारे धाच् । त्रिप्रकारे । “एकैकमूर्त्ति-
र्बिभेदे त्रिधा सा” कुमा० । “ज्ञानं कर्म च कर्त्ता च त्रिधैव
गुणभेदतः” गीता ।

त्रिधातु पु० त्रीन् धर्मार्थकामान् दधाति पुष्पाति धा-त्तुन् ।
१ गणेशे त्रिका० । समा० द्विगुः । २ धातु त्रये न० ।

त्रिधामन् पु० त्रीणि धामानि भूरादीनि स्थानानि, तेजांसि
सत्त्वादीनि वा यस्य । १ शिवे, २ विष्णौ, ३ अम्रौ च ।
शब्दार्थकल्पतरुः । समाहारद्विगुः । ४ धामत्रये न० स्त्री स्त्री-
त्वपक्षे वा डीप् । “स एवोक्तश्चक्रमिदं त्रिनाभिसम्प्राप्तयुक्तं
वहते वै त्रिधाम” भा० आनु० १५८ अ० । “त्रिधामानं
जपंस्तत्र स्मरन् विष्णुं सनातनम्” हरिवं० २७१ अ० ।
इत० । ५ त्रिसंख्यान्विते त्रि० ताति च कतिचित् संक्षिप्य
“त्रिगुणीकृतसर्वाङ्गी चिद्रूपा शिवगोहिनी । प्रसूते”
इत्युपक्रमे “त्रिपुष्करं स्वरान् देवीर्ब्रह्मादीनां त्रयं
त्रयम् । वङ्गकालत्रयं शक्तित्रयं वृत्तित्रयं महत् ।
नाडीत्रयं त्रिवर्गं सा यद्यदन्यत् त्रिधाम तत्” शा०
ति० उक्तानि । अन्यान्यपि त्रित्वसंख्यान्वितानि एका-
दिशब्दे दृश्यानि ।

त्रिधामूर्त्ति पु० त्रिधा मूर्त्तिरस्य । ब्रह्मविष्णुमहेश्वररूप-
मूर्त्तित्रयान्विते परमेश्वरे ।

त्रिधार त्रि० तिस्रो धारा अस्याणि, त्रिषु स्थानेषु वा धाराः प्र-
वाहा अस्य अस्या वा । १ धारात्रयान्विते २ गङ्गायां स्त्री
तस्याः स्वर्गमर्त्य पातालेषु धारासत्त्वात् तथात्वम् २ स्त्रुही-
दृष्टे च शब्दार्थचि० । तस्य अग्रत्रयवत्त्वात् तथात्वम् ।

त्रिधारक पु० तिस्रो धारा अस्याण्यस्य कप् संज्ञायां कन्
वा । गुण्डल्यथे राजनि० ।

त्रिधारस्तुही स्त्री त्रिषु भागेषु धारा यस्याः कर्म० ।
(तेकांटासिजु) स्त्रुहीभेदे राजनि० ।

त्रिधाविशेषः पु० त्रिधा त्रिप्रकारो विशेषः । सूक्ष्मादित्य-
रूपे विशेषे “सूक्ष्मा मातापितृजाः सह प्रभूतैः
त्रिधा विशेषाः स्युः” सां० का० । “सूक्ष्मशरीरमेकः माता
पितृजो द्वितीयः महाभूतानि तृतीयो विशेषः । तेषां